

НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

ДЕПАРТАМЕНТ „РОМАНИСТИКА И ГЕРМАНИСТИКА”

Мария Петрова Ладовинска

ЗА НЕЯСНАТА РЕФЕРЕНЦИЯ

НА ИНФИНИТИВНИЯ ПОДЛОГ

В СЪВРЕМЕННИЯ ИТАЛИАНСКИ ЕЗИК

АВТОРЕФЕРАТ НА ДИСЕРТАЦИЯ

за присъждане на образователна и научна степен „доктор”

Научен консултант:

проф. Мони Алмалех д. н.

София, 2016 г.

Дисертационният труд е посветен на инфинитивния подлог с неясна референция в съвременния италиански език. Оказва се, че в съвременния италиански език съществуват употреби на инфинитива, чийто подлог не само има референт, различен от референта на предшестващия го управляващ глагол, но и *референцията на имплицитния подлог на инфинитива не е съотносима с елемент с функция на допълнение в главното изречение*. Задължително условие в италианския език за употребата в подчинените имплицитни изречения на инфинитив с различен подлог от подлога на главния глагол е глаголът в главното изречение да е придружен от пряко или дателно допълнение, представляващо логически подлог на инфинитива.

Като се базира на корпус, извлечен от малко повече от 1000 страници съвременна италианска художествена проза и на анкета, разпространена сред носители на езика, изследването има за задача да опише контекстовите условия, в които функционира инфинитивният подлог с неясна референция в съвременния италиански език. Изследването цели да достигне до стратегиите, които използват носителите на езика при тълкуването на езиковите факти; да даде отговор на въпроса защо нарушаването на синтактичните норми не пречи на разбирането на текста; да идентифицира, базирайки се на анализ на корпуса и на отговорите в анкетата, елементите, които гарантират семантичната цялост на подобни текстове.

Особено подходящ за изследване на разглежданото явление се оказва текстолингвистичният анализ поради комплексния си характер и гъвкавостта на интерпретация, която предполага. От друга страна, анализът на емпиричния материал не се ограничава до текстолингвистичния подход, а стига и по-далече, черпейки, всеки път, когато е нужно, от понятийния апарат на лингвистичната прагматика и на когнитивната лингвистика.

Актуалността на разглеждания проблем произтича от неговата многопластовост. От една страна представлява илюстрация на явленията на аграматичност, базирани на някаква семантична аномалия. От друга страна, внася още един шрих към темата за организацията на т.нар. „синтактично деструктурирани изказвания“ (Симоне 2008: 375, мой превод), така и към темата за езиковата икономия. Темата за инфинитивния подлог с неясна референция, който не може да бъде извлечен чрез граматиката на изречението, е

актуална освен това, защото представя неизследван обект в съвременното италианско езикознание и е отворена тема за по-нататъшни интерпретации и проучвания.

Дисертацията има следната структура: увод, шест основни глави, седма глава, посветена на статистическите данни, получени от анализа, заключителна глава, библиография и пет приложения.

В **увода** се обосновава изборът на темата и нейната актуалност. Представени са обектът и предметът на изследването, основните цели и задачи, хипотезите, както и методите на изследване.

Обект на изследване е неявният подлог на инфинитива в подчиненото инфинитивно изречение, който не може да бъде извлечен чрез граматиката на изречението, и идентифицирането на актанта му в случаите на неясна референция.

Предметът на изследване е представен от емпиричен материал, извлечен от малко повече от хиляда страници съвременна италианска художествена проза. Корпусът включва двадесет примера, ексцерпирани от пет романа на съвременни италиански автори, публикувани през периода 1989 – 2006 г. Романите са следните: „Va’ dove ti porta il cuore” („Следвай гласа на сърцето”) на Сузана Тамаро, „Novecento” („Новеченто”) на Алесандро Барико, „Un posto nel mondo” („Кътче в света”) на Фабио Воло, „Mal di pietre” („Лек за камъни”) на Милена Агус и „Due di due” („Двама от двама”) на Андреа Де Карло. Написани са на неформален език, близък до говоримия.

Основната цел на изследването е насочена към откриването на стратегиите за идентифицирането на подлога на инфинитива с неясна референция. Важна цел е да се достигне до начина, по който биват тълкувани езиковите факти с цел да се разбере защо нарушаването на синтактичните норми не пречи на разбирането на текста. Хипотетична цел е и чрез анализите на примерите от корпуса да се идентифицират елементите, които гарантират семантичната цялост на текстовете.

С оглед на предмета, обекта и целите, залегнали в основата на настоящето изследване, **задачите**, които стоят пред него са следните:

- Преглед на литературата по въпроса за референцията на инфинитивния подлог с цел извличане на методика и подходи. Осмисляне и коментар на гледните точки на авторитетни автори, представителни за различни подходи и епохи.

- Обзор и представяне на проблемите и основните понятия, използвани в изследването.
- Избиране на подходящите за Предмета и Обекта подходи от текстолингвистиката, която е твърде богата и разнообразна езиковедска дисциплина.
- Събиране на емпиричен материал, достатъчно представителен за илюстриране на употребата в съвременния италиански език на инфинитива с неясна референция.
- Подлагане на емпиричния материал, под формата на анкета, на критичния прочит на информанти, носители на езика.
- Описание и анализ на контекстовите условия, при които функционира инфинитивният подлог с неясна референция.
- Извличане на синтактичните функции, които има инфинитивният подлог, и на референциалните средства, чрез които биват изразени членовете на номинативната му верига, въз основа на събрания емпиричен материал.
- Анализ на данните от анкетата и на резултатите от анализа на синтактичните функции с цел изолирането на стратегиите за идентифициране на подлога на инфинитива с неясна референция.

Проверяват се следните *две хипотези*:

Очевидно е, че в съвременния италиански книжовен език съществуват необичайни, аграматични, употреби на инфинитива. При тези употреби извън нормата, инфинитивът се използва при положение, че подлогът му е различен от този на управляващия глагол. Същевременно, подлогът на инфинитива не е представен, под формата на антецедент, от какъвто и да било елемент в главното изречение. Или другояче казано, неизказаният подлог не може да бъде извлечен с помощта на синтаксиса на изречението. Всъщност това е колкото синтактичен, толкова и семантичен, текстови и прагматичен проблем.

Текстовите откъси, които съдържат нерегламентирани от граматиката на изречението употреби на инфинитива с неясен подлог, се оказват напълно разбираеми единствено в рамките на достатъчно обширен контекст, който надскача рамките на изречението и на лингвистичния контекст и в чиито рамки антецедентите на въпросните подлози са откриват лесно благодарение на фоновите познания на адресатите.

Анализът на емпиричния материал не се ограничава до текстолингвистичния подход, а стига и по-далече, черпейки, всеки път, когато е нужно, от понятийния апарат на прагматиката и на когнитивната лингвистика.

Текстолингвистичният анализ на всеки един от откъсите от корпуса (глава 5) е извършен по два начина. От една страна е направен преглед на използваните текстуиращи средства и механизми с оглед на ролята им за идентифицирането на неявния подлог на инфинитива – проследяване на номинативната верига, част от която е имплицитният подлог на инфинитива и на кореферентния механизъм, който свързва неизразения подлог с действителния му референт. Анализът следва две посоки – от имплицитния подлог на инфинитива към антецедента му, а след това тръгва от антецедента и стига до неизразения подлог на инфинитива¹. Приложеният в настоящето изследване модел за анализ на кохезивните фактори за персонална кореференция, наречен така от италианския лингвист Марина Кини (Кини 1999: 264), разкрива приемствеността на инфинитивния подлог като кохезивно средство и хвърля светлина върху избора на референциалните средства за изразяването му в текста.

От друга страна, чрез лингвистичен анализ на отговорите на информанти по създадена за целта анкета (глава 6), е интерпретирана гледната точка на носителите на езика с оглед на изследваното явление, като същевременно са проследени възможните предварителни фоновы познания, които примерите от корпуса активират в съзнанието на потенциалния реципиент и благодарение на които кохерентността е осигурена дори и при наличието на празноти като неявния подлог на инфинитива. Този втори вид анализ е резултат на собствена интерпретация на мненията на носителите на езика. Използваният метод за анализ е съгласуван с датския италианист, специалист в областта на италианското езикознание и в частност на текстовата лингвистика и на италианския инфинитив, проф. Гунвер Скуте.

В първа глава – БАЗОВИ ПОНЯТИЯ И ПРОБЛЕМИ – се прави обзор и представяне на проблемите и основните понятия, използвани в изследването.

¹ Двупосочният анализ е осъществен по моделите, предложени от К. Илиева (срв. **Илиева 1995**: Илиева, К. „Явно и неявно изразяване на местоимения подлог в българския прозаичен текст”. В *Лингвистика на текста* (под редакцията на проф. д-р Стефана Димитрова). София, Академично издателство „Проф. Марин Дринов”) и М. Берета (срв. **Берета 1990**: Berretta, M. “Catene anaforiche in prospettiva funzionale: antecedenti difficili”, in *Rivista di linguistica* 2,1).

В първи параграф - *Неличните форми на глагола в съвременния италиански език* – се правят някои терминологични уточнения с оглед на възприетите наименования в изследването на италианските нелични глаголни форми. След преглед на достъпната научна литература на български и на италиански език, и по аналогия с българската терминология, в рамките на дисертационния труд, инфинитивът, причастието и деепричастието в италианския език са наречени нелични форми на глагола.

В параграфа са разгледани и граматическите категории на трите нелични форми на глагола в съвременния италиански език, като са изтъкнати трите им общи качества:

- не изразяват граматическото лице;
- и двете серии форми («сегашни» и «минали») трябва да бъдат разбирани в «относителен», а не в «абсолютен» смисъл, тъй като бележат глаголни действия, които не са отнесени непременно към момента, в който биват изразени, а към времето (сегашно, минало или бъдеще) на глагола, от който зависят или с който са свързани в перифраза;
- могат да функционират и като „име” – съществително или прилагателно.

Във втори параграф – *Неличните глаголни форми в българския език в съпоставка с неличните форми на глагола в италианския език* – са представени в съпоставителен план неличните глаголни форми в двата езика. Тъй като в българската граматична традиция терминът нелични форми на глагола се отнася не само за причастията, деепричастието и остатъците от стария инфинитив, а и за отглаголните съществителни имена², за целите на съпоставителния анализ в настоящето изследване са разгледани и отглаголните съществителни в италианския език.

В трети параграф – *Инфинитивът в съвременния италиански език – дефиниция, форми и употреба* – се обръща специално внимание на италианския инфинитив с оглед на важността му като елемент от обекта и предмета на изследването. Разгледани са двете основни употреби на инфинитива – глаголната и именната.

В четвърти параграф – *Подлогът в италианския език* – се разглежда понятието ‘подлог’, което поради неговата нестабилност се оказва трудно за дефиниране според Рафаеле Симоне (Симоне 2008: 357). Направено е разграничение между граматически

² Срв. ГСБКЕ, 2 1983, стр. 372; ГСБКЕ, 2 1998, част втора, стр. 202; Бояджиев, Куцаров, Пенчев 1999, стр.346; Георгиев 1999, стр. 352,3; Пашов 1989, стр. 166; Ницолова 2008, стр.429.

(формалния подлог на изречението) и логически подлог (истинския вършител на действието), според общоприетата терминология, споделяна и от Сериани (Сериани 1989: 90), или между ‘синтактичен подлог’ и ‘подлог на предикацията’ (Салви 1988: 36-42). И двата вида разграничение се основават на теорията за семантичните роли.

Направен е преглед на фундаменталните синтактични характеристики, както и на семантичните свойства, които притежава синтактичният подлог. Според Салви, тези синтактични характеристики са следните – преди всичко именителен падеж; на второ място – съгласуване по лице (със спрегнатите глаголни форми), число и евентуално род с глагола в изречението; на трето място – подлогът не се **свързва с неличните** глаголни форми (пак там: 47). Семантичните роли, които може да приема подлогът, според Салви са – агент (*Giovanni picchia il suo cane* = *Джовани* бие своето куче), инструмент (*Il sasso ruppe la finestra* = *Камъкът* счупи прозореца), обект (*La pietra rotolò giù per il pendio* = *Камъкът* се търкулна налodu по склона), експериментор (*Maria ha sentito cantare Bergonzi* = *Мария* чу да пее Бергонци), датив (*Giorgio possiede questo libro* = *Джорджо* притежава тази книга) и локация (*Il giardino pullula di vespe* = *Градината* гъмжи от оси). Оказва се, че видът семантична роля, която може да приема синтактичният подлог на изречението, се определя от глагола (пак там: 56-58).

Синтаксисът на подлога е разгледан по повод на инфинитивните изречения. “Grande grammatica italiana di consultazione” ги разделя на четири групи (Скюте, Салви, Манчини 2001: 485-486):

- Първият тип изречения са наречени ‘управлявани изречения’ (*frasi a controllo*)³ (пак там 2001: 486-497).

Това се инфинитивните изречения с неизразен подлог, но интерпретиран така, както би било интерпретирано лично или възвратно местоимение в същата позиция – “Gianni ordinò a Piero_i di Ø_i andarsene.” (Джани заповяда на Пиеро_i да Ø_i си ходи.) = “Gianni ordinò a Piero che lui (Piero) se ne andasse.” (Джани заповяда на Пиеро той (Пиеро) да си ходи.). В този тип изречения неизразеният подлог е задължително „управляван”

³ Вместо буквалния превод на италианските термини ‘controllo’(контрол), ‘controllato’(контролиран) и ‘frasi a controllo’ (контролирани изречения) са предпочетени съответно термините ‘управление’, ‘управляван’ и ‘управлявани изречения’, предвид факта, че става въпрос за семантично управление, описано и за българския език, макар и в по-различен контекст (срв. Алмалех 2000, <http://eprints.nbu.bg/339/1/SEM.GOVER.pdf>).

(controllato), в случая от *Piero*. Допълнението на глагола ‘ordinare’ (заповядвам) се нарича „управляващ елемент” (controllore) на подчинения подлог.

- Вторият вид инфинитивни изречения са т. нар. ‘повдигнати конструкции’ (costruzioni a sollevamento, мой превод) (Скюте, Салви, Манчини 2001: 542-545). Появяват се винаги с неизразен подлог, въведени са от ограничен клас глаголи, който включва ‘sembrare’ (изглежда) – “Maria_i sembra Ø_i amare Gianni.” (Мария_i изглежда Ø_i обича Джани.) = “Sembra che Maria ami Gianni.” (Изглежда, че Мария обича Джани.)⁴.
- Третият тип се отнася до т.нар. ‘конструкция с глагол за сетивно възприятие’, тоест инфинитивните изречения с подлог във винителен падеж – “Ho visto i miei amici piangere.” (Видях моите приятели да плачат). Този вид засяга глаголите за сетивно възприятие – ‘vedere’(виждам), ‘sentire’(чувам), ‘guardare’ (гледам), ‘ascoltare’ (слушам) и някои други.
- Четвъртият тип са инфинитивните изречения с подлог в именителен падеж, използвани единствено във високия стил. Конструкцията се среща след глаголи, изразяващи мнение и декларация (Скюте, Салви, Манчини 2001: 528) – “Ritengo esser Piero uno dei nostri più validi sostenitori.” (Считам, че Пиеро е един от най-ценните ни поддръжници.). В този случай се говори за инфинитив с изразен или лексикален подлог.

В пети параграф – *Имплицитният подлог* – се разглеждат редките случаи, в които подлогът на инфинитива е експлицитен. Целта на това пояснение е да обясни защо в дисертационния труд е наложителна употребата на понятието ‘имплицитен подлог на инфинитива’. Употребата на инфинитив с изразен подлог е описана от редица автори – (Морети и Орвието 1980), (Скюте 1983), (Сериани 1989), (Скюте, Салви и Манчини 2001).

Другите две нелични форми на италианския глагол – деепричастието и причастието – аналогично на случая с инфинитива, могат да образуват подчинени имплицитни изречения със собствен експлицитно изразен подлог, различен от този на главното изречение (срв. Салви 1985: 37-51).

⁴ Основната разлика между управляваните конструкции и повдигнатите конструкции се състои във факта, че докато в първия вид конструкции има два кореферентни елемента (аргумент на управляващия глагол и неизразения подлог на инфинитива), във втория вид конструкции има един единствен елемент, подлога на инфинитива, който е подлог и на управляващия глагол (Скюте, Салви, Манчини 2001: 543, мой превод).

Обикновено, както е и при инфинитива, подлогът на деепричастието и на причастието не бива изразен експлицитно, но трябва задължително да бъде кореферентен с някакъв елемент на главното изречение, наричан ‘управляващ’. По принцип, и в трите случая управляващ елемент се оказва подлогът на главното изречение. Факт е обаче, че елементът, който управлява интерпретацията на неизразения подлог, винаги може да бъде идентифициран със синтактичния подлог на главното изречение. Тоест, негов управляващ елемент би могъл да бъде и елемент, различен от подлога на главното изречение (Салви 1985: 37, 38, 42) точно както се случва с инфинитива.

В шести параграф – *Явно vs. неявно. Подтекст и теория на пресупозициите* – се разглеждат понятията ‘явен’ (‘експлицитен’) и ‘неявен’ (‘имплицитен’, ‘скрит’), както и идеята за паралелното съществуване на явното и неявното и за тяхното неизбежно и постоянно редуване във всеки текст. Проследена е разликата между имплицитно и неизказано, както и между двата основни вида имплицитна информация – пресупозицията и имплицатурата.

Лингвистичните понятия ‘явно’ и ‘неявно’ са представени чрез гледните точки на Янсен (2003), Добрева и Савова (2000), Симоне (2008). Според авторите двете понятия могат да бъдат дефинирани като наличие или липса на конкретни корелати в текстовата поредица; като пълноти или празноти, т.е. пропуски на информация в сплитката на текста; като два вида повърхнинни връзки в текстовете, които са получили или не формален израз чрез различни езикови и неезикови средства в текстовата повърхнина.

Изтъква се фактът, че имплицитното е обект на изследване от прагматиката на езика (Бианки 2003; Бадзанела 2005, цит. по Збиза 2009) и в никакъв случай не се явява синоним на „неизказано“ (Збиза 2009).

Терминът ‘пресупозиция’ – централните понятия на текстовата лингвистика – е представен чрез гледната точка на Ст. Димитрова (1984).

Направеният преглед води до извода, че проблемът за неясната референция на инфинитивния подлог в съвременния италиански език се оказва пряко свързан с въпроса за пресупозициите, тоест за подтекста.

В седми параграф – *Подчинени експлицитни и подчинени имплицитни изречения* – се разглежда синтактичната цялост сложно изречение в италианския и в

българския език⁵, както и формалната подялба на подчинените изречения в италианския език на експлицитни и имплицитни с оглед на факта, че изследваното явление, предмет на настоящата дисертация, се среща в италианския език само в подчинени имплицитни изречения, каквито не съществуват в българския език.

Изтъкната е специфична характеристика на подлога на подчинените имплицитни изречения – не е изразен, но е контролиран от аргумент на главния глагол (срв. Пранди 2011).

От направения обзор е видно, че задължително условие в италианския език за употреба в подчиненото имплицитно изречение на инфинитив с различен подлог от подлога на главния глагол е глаголът в главното изречение да е придружен от пряко или дателно допълнение, представляващо логически подлог на инфинитива в подчиненото изречение.

В осми параграф – *Кохезия и кохерентност – два аспекта на текстовата свързаност* – разглежда двете основополагащи понятия в текстовата лингвистика. Кохезията (повърхнинна, езикова свързаност) и кохерентността (дълбочинна, смислова свързаност) са представени като две страни на едно и също явление, взаимно допълващи се и съществуващи една чрез друга.

С термина *кохезия*, въведен от Халидей през 1964 г., се обозначава съвкупността от лексикални, морфологични, синтактични и т.н. връзки между елементите от езиковата повърхнина на текста. Терминът се разглежда от редица автори, измежду които Халидей и Хасан (1976), Добрева и Савова (1994), д-р Богранд, Дреслер, Стоянова-Йовчева (1995), Добрева и Савова (2000), Кафи (2002), Сандерс и Пандер Маат (2006), Симоне (2008).

Важен аспект на текстовата кохезия е анафората (препращане към предходно споменат елемент в текста). Направено е важното уточнение, че съществуват два вида анафора – в текстолингвистиката и в реториката, наричани от някои автори съответно текстолингвистична и стилистична.

Текстолингвистичното понятие *анафора* е обект на проучване от страна на редица учени, сред които са авторите, посветили статии на темата за анафората в *Encyclopedia of Language and Linguistics* – Кинг (2006), Грийн (2006), Хуанг (2006). Различни италиански

⁵ Морети и Орвието (1980), Сериани (1989), ГСБКЕ, т.3, част втора (1998), Раданова (2000), Кирякова и Бояджиева (2003), Пранди (2011).

автори също предлагат кратки и изчерпателни дефиниции на явлението анафора от гледна точка на текстолингвистиката – Конте (1988), Казадеи (2001), Кафи (2002), Симоне (2008). Не липсват и български специалисти в областта на текстолингвистиката, които разглеждат понятието ‘анафора’ – Илиева (1985), д-р Богранд, Дреслер, Стоянова-Йовчева (1995), Анафората като реторична фигура е описана чрез дефинициите на Чепелини (1990), Богданов (1993), Добрева и Савова (2000).

Текстовата анафора се оказва свързана с редица понятия, намерили място в настоящето изследване – катафора, антецедент, постцедент, подемане на предходна номинация, кореференция, номинативна верига, елипса.

Противоположно на явлението анафора (респ. анафорична връзка) е *катафората* (респ. катафорична връзка). Според Халидей и Хасан (1976) двете явления представляват съответно немаркиран и маркиран елемент в опозитивна двойка. Българските специалисти в областта на текстолингвистиката дефинират катафората „препращане напред към онова, което предстои да се назове“ (Илиева 1985: 150) или „употребата на про-формата преди корефериращия израз“ (д-р Богранд, Дреслер, Стоянова-Йовчева 1995: 68). Съответно катафоричната връзка се създава при обратна посока на свързването – „при съотнасяне на даден текстов елемент със свързваща функция със следходен елемент, т.е. при отправяне напред, „надачно“ в текста, към все още неподадена и невъзприета информация.“ (Добрева и Савова 2000: 211; Добрева и Савова 1994: 171). Понятията анафора и катафора са свързани и с теорията за референцията, тъй като тя „може да се проявява двупосочно – ретроспективно и проективно“ (Димитрова 2009: 20). Обръща се внимание на факта, че анафоричната и катафоричната връзки могат да бъдат експлицитни или имплицитни (срв. Добрева, Савова 2000: 212).

Понятията анафора (респ. анафорична връзка) и катафора (респ. катафорична връзка) са свързани с още термини, които са многократно споменавани в изследването за целите на анализа. *Антецедент* е „първото назоваване на извънезиковия обект (референт) в текста“ (срв. Илиева 1985: 30) или елементът, към който препраща анафоричният конектор поради предходното си местоположение (Добрева и Савова 2000: 210, 11). Добрева и Савова (1994, 2000) използват различни понятия, синоними на ‘антецедент’.

По-нататъшните обозначения на въведения вече обект са наричани в българската текстолингвистична традиция „семантични повторения“, „подемане на предходна

номинация“, „следващи номинации“, „обозначения на един и същ обект“ (Добрева и Савова 1994, Добрева и Савова 2000), „про-форми“ (д-р Богранд и др. 1995) или просто „кореференти“ (Илиева 1985). Тези наименования са използвани в изследването за целите на анализа.

Тъй като катафоричната връзка действа аналогично на анафоричната, но в обратна посока, при нея става също въпрос за катафоричен елемент (катафоричен конектор), който се съотнася с елемент, намиращ се този път надясно в текстовата повърхнина. Този втори елемент поради следходното си положение се нарича *постцедент* (Добрева и Савова 2000).

Важна характеристика на анафората е фактът, че антецедентът (първото споменаване на обекта) и подеманията му (по-нататъшните обозначения на въведения вече обект) се отнасят до един и същи индивид или обект. Тази референциална идентичност, тоест фактът, че няколко текстови конституента обозначават едно и също нещо в последователни изречения, се нарича *кореференция* (срв. Кафи 2002: 94). Разнообразни са дефинициите на термина, които дават различните автори – Добрева и Савова (2000), Хуанг (2006).

От друга страна, ако елементите за подемане са повече от един, те образуват *номинативна верига*. Терминът принадлежи на Д. Фивегер (1978) и е обект на интерпретации още в най-ранните трудове по текстолингвистика, като самото явление е коментирано още в античната реторика и в стилистиката. В настоящето изследване понятието е представено чрез дефинициите на Добрева и Савова (2000 и 1994) и на италианския специалист по текстолингвистика Клаудия Кафи (2002).

Неизразяването на анафората се нарича *елипса*. Този много използван термин и представен чрез гледните точки на Ст. Димитрова (1984), на М.-Е. Конте (1989) и на Добрева и Савова (2000).

Централно място в проучванията на специалистите по текстолингвистика с оглед на взаимовръзка между средствата за анафорично подемане и антецедента заема функционалният принцип за съотношение между типа антецедент и вида подемане, формулиран от Гивон (Гивон 1983) и потвърден от други специалисти по текстолингвистика. Според този принцип, подемането трябва да бъде толкова по-слабо от формална гледна точка и непрозрачно, колкото по-лесно откриваем е антецедентът. И

обратно – трябва да е толкова по-прозрачно и експлицитно, колкото по-труден за откриване е антецедентът (защото е много отдалечен в текста или защото се конкурира с други възможни антецеденти).

Гивон (1983) илюстрира принципа чрез скала, цитирана на италиански и от Корзен (1999). По примера на Гивон, Моника Берета (1990) подрежда във възходящ ред, според степента на експлицитност, стратегиите за подемане, използвани в италианския език.

Кохерентността, или дълбочинната свързаност на текста, зависи от смисловите връзки между частите на даден текст, които дори и при липса на експлицитни лексикални или граматически връзки, позволяват текстът да бъде интерпретиран. Казано другояче, под кохерентност се разбира глобално смислово единство на текста. Понятието кохерентност е представено чрез гледните точки на статията на Санфорд (Санфорд: 2006, т.2: 585-591) в авторитетната *Encyclopedia of Language and Linguistics* и на Рафаеле Симоне (Симоне 2008: 448).

Направеният обзор води до заключението, че кохезията и кохерентността не са равнопоставени, въпреки че представляват два аспекта на текстовата свързаност, които взаимно се допълват и съществуват един чрез друг. Измежду двете страни на текстовата свързаност, кохезията се оказва производна от кохерентността, приема се като вторична спрямо дълбочинната свързаност или още като нейно външно проявление (Добрева и Савова 2000: 82, 83). Текстовата кохерентност се оказва онзи основен критерий, йерархично стоящ над другите, отговорен за разбирането на текста. Даден текст може да бъде кохерентен дори и да липсват експлицитни средства, които да бележат тази кохерентност. Липсата на кохерентност, обаче, компрометира съществуването на самия текст. От друга страна, адресатът на текста е този, който дава смисъл на онова, което чете или слуша, опитвайки се да достигне до съответстваща на собствения му опит за устройството на света интерпретация. Затова кохерентността не е вътрешно присъщо на текста свойство, а произтича от интерпретативната дейност на реципиента.

В девети параграф – *Ментални пространства* – се разглежда понятието „ментално пространство”, използвано в изследването по повод на анализа на някои от откъсите от корпуса, на които не беше възможно да се даде удовлетворителна и убедителна интерпретация със средствата само на текстолингвистичния анализ.

Представени са вижданията на Жил Фоконие, водещ поддръжник на теорията за менталните пространства – изключително влиятелна когнитивната теория за построяването на значение. Фоконие развива този подход в двата си знакови труда „Ментални пространства“ ([1985]1994) и „Изображенията в мисълта и езика“ (1997).

В десети параграф – *Законът за езиковата икономия* – се разглежда принципът за езикова икономия, теория, създадена от езиковеда Андре Мартине (1967), почерпил вдъхновение от Ципф и от неговия „принцип на най-малкото усилие“ (1949). Според Мартине, типична за човешката природа е склонността за оптимизиране на системата на езика, т.е за постигане на най-висок резултат с възможно най-малко усилие. Принципът за езикова икономия се оказва особено подходящ при тълкуването на изследваното явление.

В единадесети параграф – *Теория за тематичните роли (надежна граматика)* – се представят основните постановки на теорията за дълбоките падежи, наричана още теория за тематичните роли на глагола или падежна граматика. Вzeti са предвид гледните точки на създателя на теорията Филмор (1968 и 1977), а освен това на Симоне (2008), Коева (2008), Ванели (2012). Обърнато е внимание и на критиките, които отправят някои автори.

С оглед на връзката между теорията за тематичните роли и предмета и обекта на изследването са направени следните уточнения:

- Във всички примери от корпуса имплицитният подлог на инфинитива се отнася все до одушевен референт, т.е до някой от участниците в историята.
- Инфинитивът е в деятелен залог във всички примери от корпуса, а това прави невъзможно да изпълнява семантичната роля пациент.
- Тези две обстоятелства ограничават възможностите на инфинитивния подлог да приема различни семантични роли.
- Може би поради тази причина за носителите на езика вършителят на действието на инфинитива съвпада със синтактичния подлог на инфинитива.
- В номинативната верига кореферентните форми, отнасящи се до инфинитивния подлог с неясна референция, в повечето случаи имат синтактична функция на подлог и по-рядко на пряко или на непряко допълнение.

Във **втора глава – ТЕКСТОЛИНГВИСТИКАТА КАТО ЕЗИКОВЕДСКА ДИСЦИПЛИНА** – се прави обзор на историческото развитие на текстовата лингвистика. Представена е като сравнително млада научна дисциплина, която се заражда около средата на 60-те години на XX век, развивайки се в многообразие от по-скоро разнопосочни в предпоставките си, изследователските си методи и целите си подходи, но все пак обединени от факта, че имат за основен изследователски обект текста.

По модела на Микаела Верлато (1983) от началото на 80-те години на XX век, са разграничени три фази в текстолингвистичните проучвания:

- фаза на трансфрастичния анализ;
- фаза на създаване на граматика на текста;
- фаза на съставяне на теории за текста, разбиран като комуникативна единица.

В първи параграф – *Предшествениците на текстолингвистиката* – са представени дисциплините, с които, от древността до наши дни, се родее текстолингвистиката. Тези научни области са античната реторика, стилистиката, поетиката (и нейната наследница – теория на литературата), текстологията. Едва през втората половина на XX век езикознанието започва да се занимава с текста като до този момент то не е припознавало проблематиката на текста като своя проблематика.

Интересът към текста в тесен смисъл се заражда в рамките на структурната лингвистика. През 1952 г. американският лингвист Зелиг Харис, учител на Чомски, разработва т.нар. „анализ на дискурса“ (на свързаната реч). В статията си “Discourse Analysis” (1952) американският лингвист тръгва от факта, че езикът се проявява под формата на свързана реч. Появата на новото лингвистично направление (наричано още лингвистика на текста, текстова лингвистика, граматика на текста или теория за текста) е официално обявено на специален научен форум в Констанц (Германия) през 1968 г.

Във втори параграф – *Трите фази в текстолингвистичните проучвания* – е направен обзор на трите фази в текстолингвистичните проучвания (трансфрастичен анализ, създаване на граматика на текста и съставяне на теории за текста). Отправна точка на трансфрастичния подход все още е изречението. Граматика на текста се основава на съзнанието, че редом с езиковата компетентност е от значение и текстовата компетентност. Холандският лингвист Т. А. ван Дайк (1972) развива концепцията за глобалните семантични структури в текстовете, наречени от него текстови

макроструктури (имайки предвид глобалния смисъл на текста) и за микроструктурите (тоест изреченията на повърхността). Теорията за текста е исторически следващата стъпка. Основава се на осъзнаването на значимостта на контекста и на прагматичните аспекти.

В трети параграф – *Процедуралният подход на д-во Богранд и Дреслер* – е разгледан подходът, разработен от д-во Богранд и Дреслер (1981), в който прагматиката престава да бъде считана за отделен компонент от синтаксиса и от семантиката. Наименованието на подхода („процедурален“) произтича от вниманието, което е насочено към процедурите на продукция и рецепция на текста, тоест към операциите, които регулират употребата на езиковите системи. Моделът за продукция и рецепция на текста, предложен от двамата учени, предвижда нестрого последователно подреждане на фази на доминантност на преработката. Фазите на продукцията на текста са пет (по подобие на фазите в класическата реторика) – планиране, идеация, развитие, израз и граматичен синтез. Що се отнася до рецепцията, д-во Богранд и Дреслер обособяват четири фази, които бележат прехода от повърхнинния текст към „дълбинните структури“ (съдържанието) – фаза на извикване на концепти, фаза на извикване на идеи, фаза на извикване на плана, разпознаване на планове. Според модела, разработен през Осемдесетте години на XX век от д-во Богранд и Дреслер, текстът представлява комуникативно събитие, което удовлетворява седем критерия за текстуалност. Ако някое от тези условия не е изпълнено, текстът няма комуникативна стойност, тоест превръща се в псевдотекст. Седемте критерия, които според авторите функционират като конститутивни принципи на комуникацията чрез текстове, са следните – кохезия, кохерентност, интенционалност, акцептабилност (приемливост), информативност, ситуационалност (ситуативност), интертекстуалност. Към тези критерии, наречени по примера на Сърл (1969) конститутивни принципи, биват добавени, отново по примера на Сърл, три регулативни принципа, чиято функция е не да дефинират, а да контролират комуникацията чрез текстове. Трите регулативни принципа са: ефициентност, ефективност и съобразност.

В **трета глава – ИСТОРИЯ НА ПРОБЛЕМА** – историята на проблема е проследена въз основа на пет авторитетни текста, представителни за различни подходи и епохи. Първите три текста са от нормативен характер - “Sintassi italiana dell’uso moderno” на Рафаеле Форначари, граматика от далечната 1881 г.; том II, глава I на “Grammatica

italiana” на Морети и Орвието (1980), както и “Grammatica italiana” на Лука Сериани (1989). Останалите два текста са том II на “Grande grammatica italiana di consultazione” под редакцията на Лоренцо Ренци, по-точно глава IX - “Frase subordinate all’infinito” („Подчинени инфинитивни изречения“) (Скюте и др.: 2001), и монографията “La sintassi dell’infinito in italiano moderno” („Синтаксис на инфинитива в съвременния италиански език“) на Гунвер Скюте (1983).

Първи параграф – **Рафаеле Форначари** – представя гледната точка на италианския езиковед Рафаеле Форначари (1881) по отношение на подлога на инфинитива. Подлогът на инфинитива е споменат в глава XX на първа част на граматиката, посветена на употребата на частите на речта и в глава V на втората ѝ част, в която се разглежда употребата на простото изречение. При описанието на поведението на подлога на инфинитива, Форначари не стига по-далече от конструкциите с каузативни глаголи и тези с глаголи за сетивно възприятие. По-нататък, по повод употребата на простото изречение, ученият споменава подлога на инфинитива в рамките на подчинените подложни и допълнителни изречения, без да се задълбочава в проблема.

Във втори параграф – **Морети и Орвието** – е представен начинът, по който лингвистите Морети и Орвието разглеждат въпроса за нееднаквостта на подложите с оглед на видовете подчинени изречения с инфинитив, в които явлението е налице – става въпрос за подчинените подложно, инфинитивно, допълнително изречение, както и за подчинените изречения за причина, за сравнение, за цел, за място и за време. Изтъкнато е, че всеки път, когато изтъкват нееднаквостта на двата подлога (този на подчинения глагол в инфинитив и този на управляващия глагол), авторите внасят уточнението, че наложително условие за съществуването на подобна употреба е наличието на някакво допълнение в главното изречение, което да предизвестява подлога на инфинитива.

Трети параграф – **Лука Сериани** – представя описанието, което прави Лука Сериани, на случаите на допустимо несъвпадение на подложите на главния глагол и на подчинения инфинитив по повод на подчинените имплицитни изречения в италианския език, в които, пак според автора, такова несъвпадение е възможно – подчинени допълнителни изречения, подчинени изречения за причина и за цел. Употребата на различни подлози Сериани мотивира с наличието на допълнение в главното изречение, което съвпада с подлога на глагола в инфинитив.

Четвърти параграф – *Гунвер Скюте* – представя подробното описание, което прави в монографията си датската италианистка Гунвер Скюте (1983), на случаите на нееднаквост на подлозите на инфинитива и на управляващия глагол. Случаите на нееднаквост са констатирани по повод на пет конструкции: каузативните конструкции „fare (карам) / lasciare (оставям) + инфинитив“, конструкцията „глагол за сетивно възприятие + инфинитив“, конструкцията „глагол + предлога ‘di’ + инфинитив“, конструкцията „глагол + предлога ‘a’ + инфинитив“ и конструкцията „глагол + инфинитивна конструкция със собствен подлог“.

Първите четири конструкции са разгледани с оглед на синтактичната функция на antecedента на неизразения инфинитивен подлог (пряко, непряко или дателно допълнение на главния глагол), която се оказва в пряка зависимост от семантико-синтактичната природа на инфинитива (преходен, непреходен или възвратен глагол) при първите две конструкции или от семантичната природа на управляващия глагол (за третата и четвъртата конструкции). Изтъква се, че единствено инфинитивът на петата конструкция има свой изразен подлог, който е различен от подлога, прякото допълнение или дателното допълнение на управляващия глагол.

С изключение на първата конструкция, останалите са разгледани и с оглед на семантичната или семантико-синтактичната природа на възможните управляващи глаголи.

В пети параграф – *Grande grammatica italiana di consultazione* – е разгледана глава IX на “Grande grammatica italiana di consultazione”, озаглавена „Подчинени изречения в инфинитив“ с оглед на случаите, в които подлозите на главния глагол и на инфинитива са различни. Тези случаи се оказват описани по повод на каузативната конструкция, на конструкцията с глагол за сетивно възприятие и на управляваните изречения от типа „предлог ‘di’ + инфинитив“ и “предлог ‘a’ + инфинитив“.

Конструкциите „предлог ‘di’ + инфинитив“ и “предлог ‘a’ + инфинитив“ (част от т.нар. управлявани изречения) са разгледани с оглед на синтактичната функция (пряко или непряко допълнение на главното изречение) на управляващия елемент на неизразения инфинитивен подлог, която зависи от семантиката на главния глагол. Каузативната конструкция и конструкцията с глаголи за сетивно възприятие са разгледани с оглед на синтаксиса на инфинитивния подлог и връзката му със семантико-синтактичната природа на инфинитива.

Шести параграф – *Изводи* – представя заключенията, извлечени след направения обзор. Прегледът позволява разглежданите конструкции (главен глагол + инфинитив с различни подлози) да бъдат обособени в три групи според семантико-синтактични критерии:

А) Конструкции, в които подлогът на инфинитива зависи от семантико-синтактичната природа на инфинитива (преходен, непреходен, възвратен); казано другояче – аргументната структура на инфинитива не е постоянна.

Б) Конструкции, в които подлогът на инфинитива зависи от семантико-синтактичната природа на управляващия глагол; т.е. аргументната структура на инфинитива е неизменяема.

В) Една единствена конструкция с изключително ограничена употреба в съвременния италиански, чийто инфинитив се явява с изразен подлог.

Освен тези изводи, критичният преглед на случаите „управляващ глагол + инфинитив с различни подлози“ даде повод да се потърси обяснение извън сферата на синтаксиса:

А) Фактът, че подлогът на инфинитива може да бъде изразен синтактично с различни видове допълнения, показва, че той е логико-семантичен, а не синтактичен подлог.

Б) Подразбраният подлог превръща разглежданите конструкции в израз на принципа на езиковата икономия.

В) Щом подлогът бива изразен чрез допълнение, би могло да се предположи, че става въпрос за семантично управление. Очевидно синтаксисът налага неексплициране като част на изречението на семантичния подлог на инфинитива, а представянето му като друга част на изречението – допълнение.

Четвърта глава – КОРПУСЪТ И АНКЕТАТА – представя параметрите, въз основа на които е събран и сведен до анкета емпиричният материал, залегал в основата на настоящето изследване. Представя също така участниците в анкетата и нейното провеждане.

В първи параграф – *Избор на изследователски инструмент* – се мотивира изборът на анкетата, съставена от отворени въпроси, като най-удачен изследователски инструмент в конкретния случай.

Във втори параграф – *Изграждане на корпус* – е мотивирано изграждането на корпуса само от примери, почерпани от писмената форма на езика. Представени са петте романа, малко повече от 1000 страници съвременна италианска художествена проза, от които са ексцерпирани двадесетте примера за корпуса. И петте романа са написани на език, близък до разговорния:

- “Va’ dove ti porta il cuore” („Следвай гласа на сърцето“), Сузана Тамаро,
- “Novecento” („Новеченто“), Алесандро Барико,
- “Un posto nel mondo” („Кътче в света“), Фабио Воло,
- “Mal di pietre” („Лек за камъни“), Милена Агус,
- “Due di due” („Двама от двама“), Андреа Де Карло.

Всеки пример от корпуса представя изречението, в което е изолирано разглежданото явление, тоест управляващ глагол следван от инфинитив, чиито подлози не само имат различни референти, но и референцията на неявния подлог на инфинитива не е съотносима с елемент с функция на допълнение в главното изречение.

Трети параграф – *Разработване на анкетата* – представя критериите, въз основа на които анкетата, която включва четиринадесет от примерите от корпуса, е разделена на две части. В първата част на анкетата е изолирана съвкупността управляващ глагол и подчинен инфинитив плюс ядрените, а понякога и малкото обстоятелствени елементи, които заедно образуват текст, който би трябвало да е напълно разбираем, ако не е неявният подлог на инфинитива. Откъсите във втората част на анкетата представят номинативната верига на инфинитивния подлог с неясна референция. Всеки откъс представя минимално необходимия контекст за идентифицирането на неявния подлог.

Четвърти параграф – *Процедура* – описва първото и второто пилотиране на анкетата. Първият опит за събиране на данни чрез анкетата датира от есента на 2009 г. Експерименталната група се състои от десет български студенти, по-голямата част от които се обучаваха в пети семестър на програмата „Романистика (италиански език)“ в НБУ и посещаваха 30-часов курс по Фонетика и фонология на италианския език (ITLB511), воден на италиански. Тъй като, в голямата си част, резултатите се оказаха

незадоволителни (отговорите издаваха сериозни трудности при разбирането на текста на италиански), анкетата бе разпространена по-късно сред 20 носители на езика. Данните от второто пилотиране на анкетата са събрани в периода септември 2009 – април 2010 година. Експерименталната група се състои от 20 информанти, носители на езика. От тях само двама са анкетирани в присъствието на анкетиращия, като инструкциите са дадени и в устна форма. Всички останали са интервюирани чрез електронна поща. Петима от анкетираните бяха сред участниците в Международната школа по семиотика, проведена в Созопол през септември 2009 г., в която участва и интервюиращият. Един от участниците попълни анкетата в качеството си на лектор по италиански в курсовете на Италианския културен институт в София. Девет студенти от Милано попълниха анкетите по молба на лектора им по датски, Ингер-Мари Вилърт Бортигнон; четирима от Флоренция – по молба на лектора им Ана Вегенер. Контактът с участника от Торино бе осъществен по електронна поща със съдействието на Карла Марело, преподавател по Дидактика на съвременните езици в университета в Торино, чрез проф. Гунвер Скуте.

Пети параграф – *Участници* – представя профила на информантите. Всички те обявяват италианска националност и роден език италиански. Владееят от един до пет чужди езика, сред които се откроява английският (18 информанти), следван от датския (10), от френския (8), от немския (5) и от още пет езика, всеки от които се владее от един анкетиран (португалски, шведски, японски, руски, български). Четири от анкетираните учат или са учили специалност, различна от Езици и/или Литература. Сред всичките двадесет информанти четирима са докторанти или изследователи. Всички останали или учат (студенти в първи, втори, трети или пети курс), или са се дипломирали. Студентите са на не повече от 25 години, докато изследователите (докторанти и доктори) са между 30- и 40-годишни.

Шести параграф – *Заключение* – представя изводите, до които се достигна след провеждането на експеримента. Очевидно е, че анкетата с отворени въпроси, залегнала в основата на проучването, предопредели по-голяма ангажираност от страна на анкетираните както и по-голямо усилие от страна на автора при тълкуването на отговорите. Въпреки ограниченията, които по правило предполагат отворените въпроси, този начин на събиране на емпирични данни, с оглед на изследваното езиково явление, се оказва подходящ за целите на изследването. От друга страна, резултатите от анкетата

напълно оправдават избора само на информанти носители на езика за обект на изследването. Проблемът за неясната референция на инфинитивния подлог в съвременния италиански език се оказва пряко свързан с теорията на пресупозициите, тоест на подразбраното. Това наложи информанти да са именно носители на езика, чиято пресупозиционна база по правило се отличава с по-голяма стабилност от тази на не-носителите на езика (срв. Димитрова 1984: 124).

В **пета глава – ТЕКСТОЛИНГВИСТИЧЕН АНАЛИЗ** – двадесетте откъса от корпуса, съдържащи минимално необходимия контекст за идентифицирането на неясния подлог на инфинитива, са подложени на текстолингвистичен анализ и са представени резултатите от него.

В първи параграф – *Приети условни съкращения* – са уточнени използваните абривиатури. Първият вид съкращения обозначават всеки от двадесетте анализирани откъса според инициалите на авторите, следвани от номера на страницата. Така МА означава Милена Агус (Milena Agus), АВ означава Алесандро Барико (Alessandro Baricco), FV означава Фабио Воло (Fabio Volo), ST означава Сузана Тамаро (Susanna Tamaro) и накрая ADC означава Андреа Де Карло (Andrea De Carlo). Двадесетте съкращения, използвани с цел по-голяма прегледност и пестене на място, са следните:

- МА(29), МА(40/41) – за откъсите, извлечени от “Mal di pietre” („Лек за камъни”) на Милена Агус,
- АВ(51/52) – за единствения откъс, открит на страниците на “Novecento” („Новеченто”) на Алесандро Барико,
- FV(28), FV(34), FV(60), FV(67), FV(89), FV(110), FV (220), FV(257), за емпиричния материал, почерпан от “Un posto nel mondo” („Място под небето”) на Фабио Воло,
- ST(61a), ST(61b), ST(67/68), за примерите, намерени на страниците на “Va’ dove ti porta il cuore” („Следвай гласа на сърцето”) на Сузана Тамаро,
- ADC(22), ADC(118/119), ADC(143), ADC(164), ADC(233/234), ADC(368/369) – за откъсите, извлечени от “Due di due” („Двама от двама”) на Андреа Де Карло.

Вторият вид съкращения указват синтактичния статут на отделните прости изречения⁶, до които е сведен всеки един от анализираните откъси. Главните изречения са отбелязани с (PR), подчинените експлицитни изречения са обозначени със (SEC), а подчинените имплицитни изречения – със (SECI). Цифрите 1°, 2°, 3° показват степента на зависимост на подчиненото изречение. Звездичката, която се появява в откъсите МА(29), МА(40/41), FV(220) и ST(61b) бележи оригиналната последователност на подчинените прости изречения, която с практическа цел се наложи да бъде леко променена на няколко пъти, за да се открие синтактичният статут на простите изречения. Простите изречения с разменени места са предшествани, в съответствие с оригиналната им последователност, от цифрите [1] и [2] в квадратни скоби, като край на първото и началото на второто просто изречение, тоест мястото им на свързване според оригиналния словоред, е отбелязано със звездичка ([1]първо просто изречение* [2]*второ просто изречение).

Третият вид условни съкращения са отбелязаните с курсив кореферентни форми, отнасящи се до подлога на разглеждания инфинитив, представен на сив фон. Тези форми са отбелязани в скоби със следните съкращения – NPRO = именна форма (независимо дали става въпрос за съществително собствено име, за съществително нарицателно име или за именна синтагма); ZP = нулева прономинализация (или глаголно съгласуване); Z = нулева анафора, в изречения с неличен глагол; PRO = лично местоимение, ударена форма; CLIT = лично местоимение, неударена форма; POSS = притежателно местоимение.

Финалната част на анализа на всеки откъс представлява схемата на номинативната верига на инфинитива с неясна референция. Членовете на веригата са посочени с формите, с които се появяват в текста, разделени с тиренце. Елипсите са обозначени, както е прието, със знака Ø.

Във втори параграф – *Анализ на емпиричния материал* – всеки един от двадесетте откъса от корпуса е подложен на двупосочен анализ⁷ (от имплицитния подлог

⁶ Под „просто изречение” (срв. Кини 1999: 275, където оригиналният термин е “clausola”) се има предвид всяка изреченска единица, която съдържа сказуемо, вкл. и съставно (или негова елипса) и неговите аргументи плюс пояснения за място, време и модалност.

⁷ Срв. **Илиева 1995**: Илиева, К. „Явно и неявно изразяване на местоимения подлог в българския прозаичен текст”. В *Лингвистика на текста* (под редакцията на проф. д-р Стефана Димитрова). София, Академично издателство „Проф. Марин Дринов” и **Берета 1990**: Berretta, M. “Catene anaforiche in prospettiva funzionale: antecedenti difficili”, in *Rivista di linguistica* 2,1.

на инфинитива към антецедента му и от антецедента към имплицитния подлог на инфинитива).

Трети параграф – **Изводи** – представя изводите, до които се стигна след анализа на откъсите, поделени на отделни прости изречения.

- Подялбата на изреченията на главни (PR) и подчинени (SEC или SECI) показва лек превес на главните – от всичко 256 изречения, главни са 150 (тоест 60%).
- Подчинените експлицитни и имплицитни изречения имат почти еднакво присъствие (55 подчинени експлицитни срещу 51 подчинени имплицитни изречения).
- От 139 номинации, 82 са елипсите.
- Елипсата преобладава във функция на проформа, тоест като член на номинативната верига на подлога на инфинитива с неясна референция.
- Граматичността на откъсите, които съдържат инфинитив с подлог с неясна референция, не е нарушена заради значителното присъствие на явлението елипса.

Четвърти параграф – **Основни кореферентни форми, отнасящи се до имплицитния подлог на инфинитива и синтактична им функция** – илюстрира чрез таблица (Табл. 1) контекстовите условия, при които функционира инфинитивният подлог с неясна референция в примерите от корпуса. Данните показват синтактичните функции, които имат и референциалните средства, чрез които биват изразени членовете на номинативната му верига, както и честотата им на употреба във всеки отделен откъс и във всички откъси взети заедно.

Брой номинации, отнасящи се до имплицитния подлог на инфинитива	Използвани референциални средства						Синтактична функция (част на изречението)			
	NPRO	PRO	CLIT	ZP	Z	POSS	Подлог	Пр. доп.	Непр. доп.	други
MA(29) 5	1	-	-	1	3	-	5	-	-	-
MA(40-1) 5	3	1	-	-	1	-	4	-	1	-
AB(51-2) 11	-	1	4	5	1	-	7	-	4	-
FV(28) 9	-	-	1	7	1	-	8	1	-	-
FV(34) 3	-	1	1	-	1	-	1	1	1	-
FV(60) 12	1	-	3	4	2	2	7	1	2	2
FV(67) 8	-	2	-	3	3	-	7	-	1	-
FV(89) 5	1	1	2	-	1	-	2	2	1	-

FV(110)[M.]	5	-	1	1	2	1	-	3	1	1	-
[G.]	9	4	-	-	4	1	-	7	-	-	2
FV(220)	2	1	-	-	-	1	-	2	-	-	-
FV(257)	7	-	1	1	2	2	1	5	-	1	1
ST(61a)	6	-	-	2	2	2	-	4	1	1	-
ST(61b)	5	-	-	2	-	3	-	3	1	1	-
ST(67-8)	9	2	-	1	2	3	1	7	-	1	1
ADC(22)	5	2	-	-	1	2	-	5	-	-	-
ADC(118-9)	12	1	2	3	5	1	-	9	-	3	-
ADC(143)	5	-	1	-	2	1	1	4	-	-	1
ADC(164)	3	-	-	-	2	1	-	3	-	-	-
ADC(233-4)	9	1	-	1	2	5	-	8	1	-	-
ADC(368-9)	4	2	-	-	1	1	-	4	-	-	-
139		19	11	22	45	37	5	105	9	18	7

Табл. 1

Съпоставката на резултатите показва, че по отношение на референциалните средства, преобладават празните проформи, тоест елипсите на подлога (45 глаголни съгласувания – ZP и 37 нулеви анафори – Z), следвани от местоименните неударени форми (общо 22 – CLIT), докато значително по-малко са именните форми (19 – NPRO), както и местоименните ударени форми (11 – PRO).

Инфинитивният подлог с неясна референция участва в номинативни вериги, в които останалите кореферентни форми са явно изразени (експлицитни) или подразбрани (имплицитни). В номинативната верига най-често му е отредена ролята на подлог (105 номинации), като не са пренебрегнати и други синтактични функции, макар и представени по-скромно – пряко допълнение (9 номинации) и непряко допълнение (18 номинации).

Данните, представени в табличен вид, водят до заключението, че преобладаващото кохезивно средство в анализирания откъс е приемствеността на подлога на инфинитива. Той бива изразен преди всичко чрез празни (елипси или нулеви анафори) и слаби кореферентни средства (местоименни клитики).

В пети параграф – *Видове номинации и тяхната синтактична и референциална функция* – са представени под формата на таблица (Табл. 2) различните номинации на неясния подлог на инфинитива, извлечени от корпуса, с оглед на следните фактори:

1. синтактична функция на антецедента/постцедента и референциалното средство, чрез което е изразен;

2. видове подемания⁸ с оглед на синтактичната им функция;
3. брой и видове подемания според референциалното средство, чрез което са изразени;
4. синтактичен статут на изречението, което съдържа антецедента/постцедента

стр.	антецедент / постцедент (синтактична функция и референциално средство, което ги изразява)	следващи номинации(подемания)		изречение, което съдържа антецедента/ постцедента
		синтактична функция	видове номинации (референциално средство)	
МА (29)	“nonna” – подлог именна форма	-подлог -подлог	-глагол. съгласуване -3 нулеви анафори	главно
МА (40-1)	“tutti i Tedeschi invasori dell’Italia” – подлог именна синтагма	-подлог -подлог -непряко доп.	-нулева анафора -2 именни синтагми (синоними на антецедента) -ударено местоимение	подчинено
АВ (51-2)	“io” – подлог лично местоимение	-подлог -подлог -4 дат. доп.	-5 глаг. съгласувания -нулева анафора -4 неударени местоим.	главно
FV (28)	“non era ancora arrivato” – подлог глаголно съгласуване/елипса	-пряко доп. -подлог -подлог	-неударено местоим. -6 глаг. съгласувания -нулева анафора	главно
FV (34)	“per me” – непряко доп. лично местоимение	-подлог -пряко доп.	-нулева анафора -неударено местоим.	главно
FV (60)	“sto con Sophie” – подлог глаголно съгласуване/елипса	-подлог -подлог -дателно доп. -пряко доп. -непряко доп. -пряко доп. -сказуемно определение	-3 глаг. съгласувания -2 нулеви анафори -2 неударени местоим. -неударено местоим. -притежат. (част от именна синтагма) -притежат. (част от именна синтагма) -именна форма	главно
FV (67)	“tu” – подлог лично местоимение	-подлог -непряко доп. -подлог	-3 глаг. съгласувания -ударено местоимение -3 нулеви анафори	подчинено
FV (89)	“Federico” – непр. доп.	-пряко доп. -подлог -дателно доп. -подлог	-неударено местоим. -нулева анафора -неударено местоим. -лично местоимение	главно

⁸ По-нататъшните обозначения в текста на въведения вече обект са наречени в настоящето изследване с термините „подемане“ и „номинация“.

	именна форма			
FV (110) [M.]	“mentre scrivevo” – подлог = аз-разказвачът глаголно съгласуване/елипса	-подлог -подлог -пряко доп. -непряко доп.	-глаголно съгласуване -нулева анафора -неударено местоим. -ударено местоимение	подчинено
FV (110) [G.]	“il papà di Fede” – подлог именна синтагма	-подлог -подлог -подлог	-4 глаг. съгласувания -нулева анафора -именна форма	главно
FV (220)	“la gente” – подлог именна форма (постцедент)	-подлог	-нулева анафора	подчинено
FV (257)	“mia figlia” – подлог именна синтагма	-дателно доп. -подлог -подлог	-ударено местоимение -2 глаг. съгласувания -2 нулеви анафори -клитика (местоим. частица)	подчинено
ST (61a)	“non ho più pensato a lei” – подлог глаголно съгласуване/елипса	-пряко доп. -дателно доп. -подлог -подлог	-неударено местоим. -неударено местоим. -2 нулеви анафори -глаголно съгласуване	главно
ST (61b)	“ mi è tornato in mente” – дателно допълнение лично местоимение	-пряко доп. -подлог	-неударено местоим. -3 нулеви анафори	главно
ST (67-8)	“tua madre” – подлог именна синтагма	-дателно доп. -непряко доп. -подлог -подлог -подлог	-неударено местоим. -притежат. (част от именна синтагма) -2 глаг. съгласувания -3 нулеви анафори -именна форма	главно
ADC (22)	“Guido” – подлог именна форма	-подлог -подлог -подлог	-2 нулеви анафори -именна форма -глаголно съгласуване	подчинено
ADC (118-9)	“Guido” – подлог именна форма	-дателно доп. -подлог -подлог -подлог	-3 неударени местоим. -5 глаг. съгласувания -нулева анафора -2 лични местоимения	главно
ADC (143)	“poi” – подлог лично местоимение	-подлог -подлог -пряко доп.	-2 глаг. съгласувания -нулева анафора -притежат. (част от именна синтагма)	главно
ADC (164)	“siamo andati” – подлог глаголно съгласуване/елипса (постцедент)	-подлог -подлог	-нулева анафора -глаголно съгласуване	главно
ADC (233-4)	“Guido e Laurie” – подлог	-подлог -подлог -пряко доп.	-5 нулеви анафори -2 глаг. съгласувания -неударено местоим.	главно

	именна форма			
ADC (368-9)	“Guido” – подлог	-подлог -подлог -подлог	-именна форма -глаголно съгласуване -нулева анафора	главно
	именна форма			

Табл. 2

Данните от таблица 2 позволяват да се направят следните обобщения:

- Номинациите тип глаголно съгласуване (ZP) или нулева анафора (Z) имат неизменно функция на подлог, точно както неизказания подлог на инфинитива, който предизвестяват или който подемат. Клитиките имат винаги синтактична функция, различна от тази на подлога.
- Броят на слабите номинации (глаголно съгласуване, нулева анафора, неударено лично местоимение) превъзхожда значително броя на силните номинации (именна форма, ударено лично местоимение).
- Инфинитивният подлог с неясна референция представлява номинация без промяна на синтактичната функция, тъй като antecedentът и следващите номинации имат, в повечето от откъсите, предимно роля на подлог (в трите случая на катафорична връзка постцедентите не правят изключение, тъй като изпълняват винаги синтактичната функция на подлог).

Прилагането на функционалния принцип за съотношението между типа antecedent и вида проформа⁹, формулиран от Гивон (1983) и цитиран от М. Берета (1990)¹⁰, поражда извода, че вероятно във всички примери от корпуса инфинитивът може да съществува, при несъответствие на неговия неизразен подлог с този на главния глагол (несъответствие, което нормата и граматиката на изречението не толерират), тъй като antecedentът (или постцедентът) е леснооткриваем в контекста независимо от референциалното средство, посредством което е изразен и от факта, че отстоянието спрямо подлога на инфинитива с неясна референция може и да не е малко.

⁹ В италианската литература, посветена на лингвистиката на текста е прието с термина „проформа“ да се наричат всички видове референциални средства, които могат да се отнасят до antecedentа (срв. Берета 1990: 93-97).

¹⁰ Според този принцип „проформата трябва да бъде толкова по-слаба от формална гледна точка, непрозрачна и неексплицитна, колкото по-леснооткриваем е antecedentът. И обратно – проформата трябва да е толкова по-ясна, прозрачна и експлицитна, колкото по-труден за откриване е antecedentът в (кон)текста.“ (Берета 1990: 93, мой превод).

Шеста глава – АНАЛИЗ НА ОТГОВОРИТЕ НА ИНФОРМАНТИТЕ –

представя анализа на отговорите на анкетата (в първите четири параграфа на главата). Анализът е резултат на собствена интерпретация на отговорите на информантите. Използваният метод за анализ е съгласуван с датския италианист, специалист в областта на италианското езикознание и в частност на текстовата лингвистика и на италианския инфинитив, проф. Гунвер Скуте. Важна характеристика на анкетата е подялбата ѝ на две части, които съдържат, съответно, кратък и разширен вариант на 14-те откъса от корпуса. В първата част на анкетата е изолирана съвкупността управляващ глагол и подчинен инфинитив плюс ядрените, а понякога и малкото обстоятелствени елементи, които заедно образуват текст, който би трябвало да е напълно разбираем, ако не е неявният подлог на инфинитива. Откъсите във втората част на анкетата представят същата съвкупност, но в минимално необходимия контекст за идентифицирането на неявния подлог на инфинитива. Анализът обхваща и двата варианта, за да се установи дали инфинитивният подлог е разбираем във всеки от случаите. Това дава информация за статуса (семантико-синтактичен) с оглед на разбирането. Тази стратегия дава напълно различни резултати, които потвърждават изходната хипотеза, че текстовите откъси, които съдържат нерегламентирани от граматиката на изречението употреби на инфинитива с неявен подлог, се оказват напълно разбираеми само в рамките на достатъчно обширен контекст. Всеки един от откъсите е придружен от отговорите на анкетираните, обобщени под формата таблица, която позволява сравнение между резултатите. Интерпретацията на отговорите на информантите не се ограничава до текстолингвистичния анализ, а в някои случаи прибегва до репертоара на лингвистичната прагматика и на когнитивната лингвистика. Някои отговори се базират на имплицитна информация и на инференция, както и на лексикални фактори, тоест на лексикални елементи в текста, които допринасят за идентифицирането на имплицитния подлог.

Пети параграф – *Изводи* – предлага обобщение на резултатите от анализа на отговорите на анкетираните:

- При липса на сигурни граматически опори, адресатите си служат, може би съвсем интуитивно, но доста умело, със семантико-логически фактори. Този факт обяснява защо информантите прибегват до лексикалния фактор като подсказващ елемент по отношение на кратките откъси и много рядко във връзка с дългите.

- Най-разнообразните и понякога странни насочващи елементи, които информантите предлагат, подсказват интерпретативното усилие, което е положил всеки един от тях. А данните, получени благодарение на анализа на отговорите на анкетиранияте, са ценни, защото хвърлят светлина върху връзката, която съществува между възприятие и интерпретация.
- Често в дългите откъси, предложени на прочита на информантите, липсват именни синтагми в роля на следваща номинация и нещо повече – липсва първоспоменавање под формата на именна синтагма. В тези случаи в роля на антецедент се появяват единствено синтагми Ø, докато следващите номинации са слаби. Отговорите на информантите обаче показват, че тази липса не се е оказала препятствие за разбирането на откъса и за безпогрешното идентифициране на неявния инфинитивен подлог. Следователно, за да бъде възможно идентифицирането на подлога на инфинитива с неясна референция, не са наложителни силни номинации. Достатъчен е подходящ контекст.
- Отговорите на информантите, освен всичко друго, са и доказателство колко важни са фоновите познания, споделени между адресант и адресат на съобщението.

В **Седма глава – РЕЗУЛТАТИ ОТ АНАЛИЗА** – се прави обобщение на резултатите от проведените анализи.

Анализът на отговорите на анкетиранияте позволява да се направят следните изводи:

- Фактът, че кратките откъси, в които инфинитивът неизменно е предшестван от спрегнат глагол, остават непонятни дори за носителите на езика, означава, че употребата на неспрегнат глагол в тези конструкции не е обичайна за италианския език и че има смисъл да се изследват механизмите, които позволяват на подобни „синтактично деструктурирани изказвания“ (Симоне 2008: 375) да бъдат семантично пълноценни.
- Въз основа на данните, събрани чрез анкетите, може да се твърди, че информантите имат определени очаквания по отношение на интерпретацията на дадена конструкция тъй като разчитат на езиковия си опит.

- Друг важен извод, до който се достига след внимателен преглед на попълнените анкети е, че изборът да бъде представен всеки откъс в две различни по дължина и подробност версии се оказва удачен. Начините, по които информантите интерпретират всяка една от двете версии дават възможност да се констатира, че понякога изречението, което е било изтълкувано първоначално по определен начин, поставено в по-обширен контекст дава възможност за съвсем различна интерпретация. Тази констатация потвърждава изходната хипотеза, че текстовите откъси, които съдържат нерегламентирани от граматиката на изречението употреби на инфинитива с неявен подлог, са напълно разбираеми само в рамките на достатъчно обширен контекст, от който може лесно и недвусмислено да се извлече antecedентът на подлога с неясна референция.
- Често анкетираните предлагат различни интерпретации по отношение на един и същи откъс, като си служат с различни насочващи елементи в текста. Следователно, дори и носителите на езика изпитват понякога сериозни затруднения да дешифрират докрай посланията. От друга страна, трудностите при разбирането на определена синтактична конструкция, очевидно с неграматична употреба на инфинитива, от страна на самите носители на езика, не представляват необяснимо и нелогично явление с оглед констатацията на Е. Сепир в книгата му „Език“, че „Ако езикът беше напълно граматичен, той би бил най-съвършеното оръдие за изразяване на понятия. За нещастие или за щастие няма нито един език, тиранично последователен докрай. Във всички граматики има „изключения“ (Сепир 1934: 31, цит. по Димитрова 1989: 128).
- Анализът на данните разкри една находчива стратегия – прибегването до лексикални елементи в текста, които допринасят за идентифицирането на имплицитния подлог. Стана ясно, също така, че в някои откъси тези лексикални елементи не са предварително въведени текстови референти (срв. Конте 1988: 32), а се появяват в качеството си на междутекстови референти.
- Тази постановка има много общо с въпроса за споделените фонові знания, които се оказват много важно условие за правилното тълкуване на голяма част от откъсите. Начинът на функциониране на тези знания е илюстриран в откъсите, в които подлогът на инфинитива не се явява точно изразен в текста, а се оказва достижим

единствено в споделените фонові познания, благодарение на семантични и прагматични фактори. Казано другояче, в тези откъси анкетираните прибягват до „компактния пакет от складирани и споделени знания, тоест до част от нашата енциклопедия”, която считат за валидна в дадения случай (Симоне 2008: 447, мой превод).

- Резултатите от анализа показват, че носителите на езика са в състояние да разпознаят кой е синтактичният подлог на инфинитива, като се ориентират в минимално необходимия контекст, който обаче надскача рамките на отделното изречение. Независимо от семантичната роля на синтактичния подлог на инфинитива, информантите посочват винаги него като вършител на действието, изразено от глагола в инфинитив. Оказа се, освен това, че не е задължително контекстът да съдържа под формата на именна синтагма референта на имплицитния подлог на инфинитива.
- Освен семантико-лексикалния фактор, важна роля за идентифицирането на имплицитния подлог играят и синтактичните и морфологични белези, както и прагматичните фактори. Прибягването, в процеса на тълкуването на текстовите откъси, съдържащи инфинитив с подлог с неясна референция, до насочващи елементи, различни от чисто граматическите, показва, че наистина „пропуските, оставени от повърхнинното изграждане на текста могат да бъдат запълнени от фоновите знания, които всеки един от нас притежава” (Симоне 2008: 448), както и че „кохерентостта запълва пропуските, оставени от кохезията” (пак там). Поради тази причина се наложи някои от откъсите да бъдат анализирани с помощта на репертоара на когнитивната лингвистика.
- Резултатите от анкетата напълно оправдават избора само на информанти носители на езика за обект на изследването. Проблемът за неясната референция на инфинитивния подлог в съвременния италиански език се оказва пряко свързан с теорията на пресупозициите, тоест на подразбраното. Това предопредели информанти да са именно носители на езика, чиято пресупозиционна база по правило се отличава с по-голяма стабилност от тази на не-носителите на езика (срв. Димитрова 1984: 124). Фактът, че единствено носителите на езика се справиха с поставената задача потвърждава констатацията, че „изучаването на чужд език в

обикновени условия (т.е не в страната и от преподавател – сънародник на обучавания) винаги крие априорната опасност от образуване на лабилна пресупозиционна база“ (Димитрова 1984: 124).

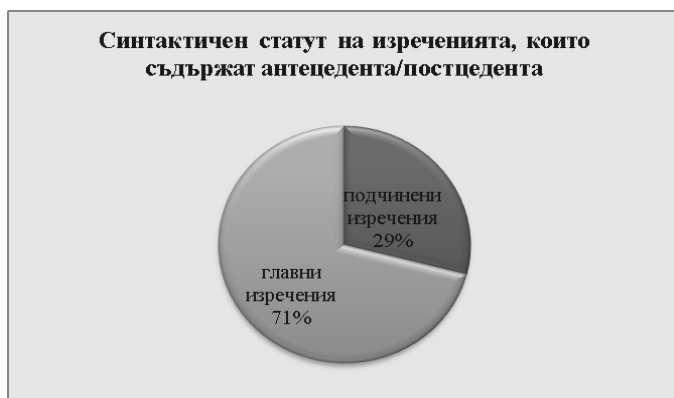
Количественият анализ на дългите откъси в Пета глава дава възможност да се направят следните изводи:

1. Синтактичният контекст, който съпътства и прави разпознаваем инфинитивния подлог с неясна референция, показва лек превес на съчинителните връзки. От общо 256 изречения, които изграждат двадесетте откъса, 150 (тоест, почти 60%) са главните изречения (PR). Подчинените експлицитни (SEC) и имплицитни изречения (SECI) са представени почти по равно – 55 подчинени експлицитни (тоест 21 %) и 51 подчинени имплицитни (тоест 20%).

фиг. 1

2. Почти същата зависимост откриваме що се отнася до синтактичния статут на двадесетте прости изречения, които съдържат антецедента (или постцедента) на подлога на инфинитива с неясна референция – в почти две трети от случаите, тоест 71%, насочващият елемент се намира в главно изречение.

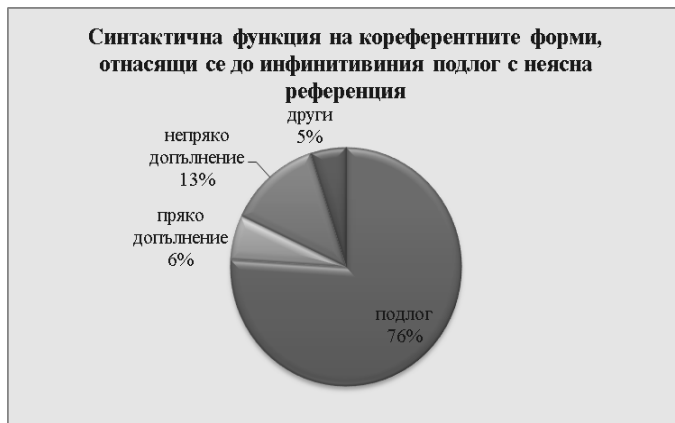
фиг. 2

3. От 139 кореферентни форми, отнасящи се до подлога на инфинитива, 82 са елипсите (нулевите анафори и нулевите прономинализации, отбелязани в табл. 1 съответно със символите Z и ZP) или почти 60% от всички номинации. Това налага заключението, че като член на номинативната верига на инфинитивния подлог с неясна референция преобладава елипсата. Въпреки това, граматичността на откъсите, които съдържат инфинитив с подлог с неясна референция, не е нарушена. Схемата по-долу отразява количественото присъствие на референциалните средства, чрез които са изразени членовете на номинативната верига на инфинитива с неясна референция в примерите от корпуса. Използваните съкращения означават съответно: NPRO – именна форма; ZP – нулева прономинализация; Z – нулева анафора, в изречения с неличен глагол; PRO – ударено лично местоимение; CLIT – клитика (т.е. неударено лично местоимение); POSS – притежателна форма.

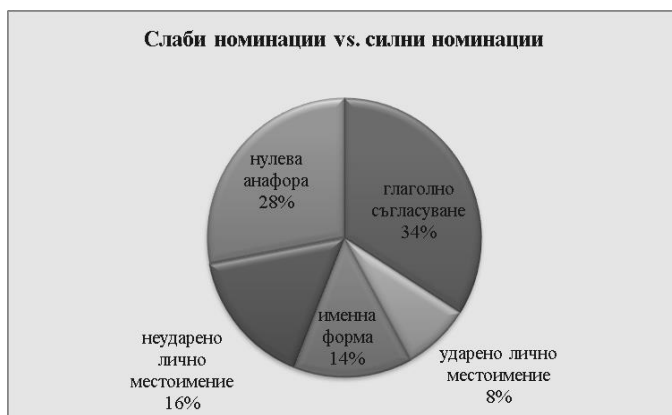
фиг. 3

4. Инфинитивният подлог с неясна референция участва в номинативни вериги, в които останалите кореферентни форми са явно изразени (експлицитни) или подразбрани (имплицитни). В номинативната верига най-често му е отредена ролята на подлог (105 номинации или 76%), като не са пренебрегнати и други синтактични функции като части на изречението, макар и представени по-скромно – пряко допълнение (9 номинации или 6%) и непряко допълнение (18 номинации или 13%).

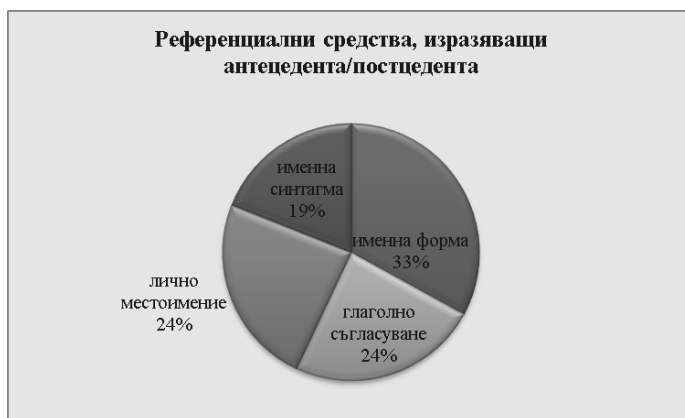
фиг. 4

5. Би могло да се заключи, че преобладаващото кохезивно средство е приемствеността на неявния подлог на инфинитива. Той бива изразен преди всичко чрез празни (елипси или нулеви анафори) и слаби кореферентни средства (местоименни клитики), което прави задачата на реципиента по-трудна (срв. Кини 1999: 273). Схемата по-долу илюстрира значителното преимущество на слабите номинации (глаголни съгласувания, нулеви анафори, неударени лични местоимения) над силните номинации (именни форми, ударени лични местоимения).

фиг. 5

6. Не на последно място по значимост, резултатите от количествения анализ показват как референциалните средства, чрез които са изразени antecedентите или постцедентите, могат да бъдат слаби номинации (напр. обикновени глаголни съгласувания), а не непременно експлицитни форми (напр. именни форми или именни синтагми).

фиг. 6

7. Количественият анализ отрежда на инфинитивния подлог с неясна референция ролята на номинация почти без промяна на синтактичната функция, тъй като неговият antecedент и следващите номинации имат синтактична функция предимно на подлог (в трите случая на катафорична връзка постцедентите не правят изключение, тъй като изпълняват винаги синтактичната функция на подлог).

В Осма глава – ЗАКЛЮЧЕНИЕ – се прави обобщение на резултатите от дисертационното изследване върху употребата в съвременния италиански език на инфинитив, чийто подлог е с неясна референция. Постигнатите резултати са обобщени по следния начин:

- Разгледани са основните понятия, застъпени в изследването като е извършена съпоставка между българския и италианския език всеки път, когато е било възможно (срв. глава 1).
- Проблемът за подлога на инфинитива и неговата референция в съвременния италиански е представен чрез гледната точка на авторитетни източници, представителни за различни подходи и епохи. Мненията на различни автори са описани, сравнени и коментирани с оглед на случаите на италиански, в които подлозите на инфинитива и на глагола, който го управлява са различни (срв. глава 3).
- Въз основа на този критичен преглед, конструкциите ‘главен глагол + инфинитив с различни подлози’ бяха обособени в три групи според семантико-синтактичен критерий:

А) Конструкции, в които подлогът на инфинитива зависи от семантико-синтактичната природа на инфинитива (преходен, непреходен, възвратен); казано другояче – аргументната структура на инфинитива не е постоянна.

Б) Конструкции, в които подлогът на инфинитива зависи от семантико-синтактичната природа на управляващия глагол; т.е. аргументната структура на инфинитива е неизменяема.

В) Една единствена конструкция с изключително ограничена употреба в съвременния италиански, чийто инфинитив се явява с изразен подлог.

Освен това, проследена е синтактичната роля на подлога на инфинитива по отношение на управляващия глагол. Възможните синтактични функции са две – пряко или непряко допълнение на главния глагол. Резултатите от анализа, извършен в глава 3, са изводите, които предлагат обяснение на описаните явления извън сферата на синтаксиса:

А) Фактът, че подлогът на инфинитива може да бъде изразен синтактично с различни видове допълнения, показва, че той е логико-семантичен, а не синтактичен подлог.

Б) Подразбраният подлог превръща разглежданите конструкции в израз на принципа на езиковата икономия.

В) Щом подлогът бива изразен чрез допълнение, би могло да се предположи, че става въпрос за семантично управление. Очевидно синтаксисът налага неексплициране като част на изречението на семантичния подлог на инфинитива, а представянето му като друга част на изречението – допълнение.

- Събран е емпиричен материал, който, според лингвостатистиката, е достатъчно представителен за изследваното явление – употребата в съвременния италиански език на инфинитив, чийто подлог е с неясна референция (срв. глава 4).
- Емпиричният материал бе подложен на критичния прочит на двадесет информанти носители на езика и впоследствие бяха изолирани (с методите на текстолингвистиката и прибягвайки до репертоара на когнитивната лингвистика, всеки път, когато е било необходимо) стратегиите, използвани за идентифицирането на инфинитивния подлог с неясна референция (срв. глава 6).
- Въз основа на примерите от корпуса са илюстрирани контекстовите условия, при които функционира инфинитивният подлог с неясна референция. Освен това, извлечени са синтактичните функции, които имат и референциалните средства, чрез които биват изразени членовете на номинативната му верига, както и честотата им на употреба във всеки отделен откъс и във всички откъси взети заедно (срв. глава 5).

Констатирано е безспорно преимущество на празните проформи (тоест, елипси на подлога), следвани от клитиките, от лексикалните анафорични и от местоименните ударени форми.

Номинациите на неявния синтактичен подлог на инфинитива в номинативната верига имат предимно функция на подлог и значително по-рядко функция на пряко или непряко допълнение (срв. глава 5).

- Резултатите от количествения анализ са събрани, представени графично и коментирани в отделна глава (вж. глава 7).
- Данните, получени благодарение на анализа на отговорите на анкетираните, са ценни, защото хвърлят светлина върху връзката, която съществува между възприятие и интерпретация. Освен това, резултатите показват, че дори при липса на първоспоменаване под формата на именна синтагма, инфинитивният подлог с неясна референция може да бъде идентифициран (срв. глава 6).

- Анализът на отговорите на информантите, носители на езика, потвърждава двете работни хипотези. От една страна е очевидно, че в съвременния италиански книжовен език съществуват необичайни, за да не кажем аграматични, употреби на инфинитива. При тези употреби извън нормата, инфинитивът се използва при положение, че подлогът му е различен от този на управляващия глагол. Същевременно, подлогът на инфинитива не е представен под формата на антецедент от какъвто и да било елемент в главното изречение. Или другояче казано, неизказаният подлог не може да бъде извлечен с помощта на синтаксиса на изречението. Трудностите, които срещат носителите на езика при идентифицирането на подлога на инфинитива в кратките откъси, потвърждава хипотезата (срв. уводна глава, подточка 0.4).
- Резултатите от анализа на отговорите на анкетиранияте потвърждават и втората хипотеза – само при наличие на достатъчно обширен контекст, който надскача рамките на изречението и на лингвистичния контекст, текстовите откъси, които съдържат нерегламентирани от граматиката на изречението употреби на инфинитива с подлог с неясна референция, се оказват напълно разбираеми (срв. уводна глава, подточка 0.4).
- Проблемът за неясната референция на инфинитивния подлог в съвременния италиански език се оказва пряко свързан с теорията на пресупозициите, тоест на подразбраното. Това предопредели информанти да са именно носители на езика, чиято пресупозиционна база по правило се отличава с по-голяма стабилност от тази на не-носителите на езика (срв. Димитрова 1984: 124). Фактът, че единствено носителите на езика се справиха с поставената задача потвърждава констатацията, че „изучаването на чужд език в обикновени условия (т.е не в страната и от преподавател – сънародник на обучавания) винаги крие априорната опасност от образуване на лабилна пресупозиционна база“ (Димитрова 1984: 124).

Приносни моменти

- Настоящата емпирична разработка, чрез избора на предмет и метод на анализ, би внесла още един шрих както към темата за организацията на т. нар. „синтактично декомутирани изказвания“ (Симоне 2008: 375, мой превод), така и към темата за

езиковата икономия, ако приемем, че разглежданите примери са илюстрация на констатацията, че ползвателят на езика, в стремежа си да произведе „предикативно ефикасни” послания, може да направи компромис с повърхнинната им структура, като „си спестява винаги, когато е възможно, усилието да построява перфектно организирани изказвания, в които всички синтактични механизми да са на място” (пак там: 374, мой превод).

- Изборът на предмет и метод на анализ предполагат доближаване до деликатната граница между език, познание и мисъл, която лингвистиката, по думите на Р. Симоне, „винаги е считала за своите Херкулесови стълбове” (пак там: 449, мой превод).
- Резултатите от настоящето изследване показват, че интерпретирането на случаите на неясна референция на инфинитивния подлог в съвременния италиански изисква прилагането на хибриден текстуално-когнитивен изследователски подход.
- Изследването е разработено в два варианта – оригинален на италиански (достъпен за специалистите италианисти извън България) и настоящият (на български), който е съобразен с българските знания, нагласи и парадигма. Във варианта на български са внесени значителни промени с оглед на контекста, в който проучването ще бъде представено.
- Подлогът на инфинитива с неясна референция, който не може да бъде извлечен чрез граматиката на изречението, представлява неизследван обект за съвременното италианско езикознание и отворена тема за по-нататъшни интерпретации и проучвания.

Декларирам оригиналността на получените резултати.

Докторант:

/Мария Ладовинска/

ПУБЛИКАЦИИ И ДОКЛАДИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

доклади:

- (2009) “I casi ‘verbo reggente personale + infinito con soggetti diversi’ in italiano moderno e le loro interpretazioni”, Първата международна конференция по романско езикознание, НБУ, 7-8 април 2009 г.
- (2014) „За неясната референция на инфинитивния подлог в съвременния италиански език“, Десета юбилейна Зимна школа „Традицията като вдъхновение“ на департамент „Англицистика“, НБУ, 2-3 февруари 2014 г.

статии:

- (2010) „Гунвер Скуте – опит за творчески портрет на непознат у нас италианист“, в *Чуждоезиково обучение*, бр. 2, 2010, Главна редакция на педагогическите издания към МОНМ.
- (2011) „‘Devono averci visti’ и ‘ci devono aver visti’ през призмата на теорията на Косериу, интерпретирана и определена от проф. Иван Кънчев като динамичен структурализъм“, в *Чуждоезиково обучение*, бр. 4, 2011, Главна редакция на педагогическите издания към МОНМ.
- (2014) „Разработване на анкета за емпирично текстолингвистично изследване на подлога на инфинитива в съвременния италиански език“, в *Юбилеен сборник на Зимна школа на департамент „Англицистика“ на НБУ*, 2014, ISBN 978-954-535-822-7. <http://nbu.bg/PUBLIC/IMAGES/File/departamenti/anglicistika/SBORNIK.pdf>
- (2015) “Il questionario alla base di una ricerca empirica di linguistica testuale”, в *Знанието е сила*, юбилеен сборник по случай 65-та годишнина на доц. д-р Нели Раданова, Нов български университет, София.
- (2015) “I casi ‘verbo reggente personale + infinito con soggetti diversi’ in italiano moderno e le loro interpretazioni”, в *Юбилеен сборник на департамент „Романистика и германистика“ в чест на доц. д-р Ани Леви*, Нов български университет, София.
- (2016) „Текстолингвистиката като езиковедска дисциплина“, в *Годишник на департамент „Романистика и германистика“ – том II*, НБУ, София (под печат).

публикации в научния електронен архив на Библиотеката на НБУ:

- (2013) “Sulla referenza ambigua del soggetto dell’infinito in italiano moderno” (Working Paper), НБУ, Научен електронен архив, януари 2013 г.
- (2013) “Analisi linguistico-testuale del corpus di una ricerca empirica” (Working Paper), НБУ, Научен електронен архив, септември 2013 г.

ЛИТЕРАТУРА, ЦИТИРАНА В АВТОРЕФЕРАТА

Алмалех 2000: Алмалех, М. „Още един вид семантично управление: рекционно семантично управление в българския език и иврит“. В: *Съпоставително езикознание*, бр. 1: 70-91.

Бадзанела 2005: Bazzanella, C. *Linguistica e pragmatica del linguaggio. Un'introduzione*, Roma-Bari, Laterza.

Берета 1990: Berretta, M. "Catene anaforiche in prospettiva funzionale: antecedenti difficili". In: *Rivista di linguistica* 2,1. <http://linguistica.sns.it/RdL/1990.html>
<http://linguistica.sns.it/RdL/2.1/Berretta.pdf>, посетен юни 2012.

Бианки 2003: Bianchi, C. *Pragmatica del linguaggio*, Roma-Bari, Laterza.

Богданов 1993: Богданов, Ив. Енциклопедичен речник на литературните термини, София, „Петър Берон“: 34.

Богранд, Дреслер, Стоянова-Йовчева 1995: Богранд, Р., В. Дреслер, Ст. Стоянова-Йовчева. *Увод в текстовата лингвистика*, София, Университетско издателство „Свети Климент Охридски“.

Бояджиев, Куцаров, Пенчев 1998: Бояджиев, Т., Ив. Куцаров, Й. Пенчев. *Съвременен български език*, София, „Петър Берон“.

Ванели 2012: Vanelli, L. "Complementi: forma e funzione". In: *Atti delle Giornate di "Linguistica e Didattica"*, Padova 13-14 dicembre 2012: 29-45.
<http://www.maldura.unipd.it/ddlcs/GeD/attiG&D2012/3.Vanelli.pdf>, посетен на 29 юни 2015.

Верлато 1983: Verlatto, M. *Avviamento alla linguistica del testo*, Padova, Unipress.

Георгиев 1999: Георгиев, Ст. *Морфология на българския книжовен език*, Велико Търново, „Абагар“.

Гивон 1983: Givón, T. *Topic Continuity in Discourse: Quantitative Cross-Language Studies*, Amsterdam, Benjamins.

Грийн 2006: Green, K. Deixis and Anaphora: Pragmatic Approaches. In: Keit Brown, (Editor-in-Chief) *Encyclopedia of Language and Linguistics, Second Edition*, vol. 3, Oxford, Elsevier: 415.

ГСБКЕ, 2 1983: *Граматика на съвременния български книжовен език, том 2, Морфология*. Институт за български език. София, БАН.
http://mling.ru/iazik/bg/gramm_akadem_morf.pdf, посетен март 2015.

ГСБКЕ, 2 1998: *Граматика на съвременния български книжовен език, том 2, Морфология*, част втора, София, „Абагар Публишинг“.

ГСБКЕ, 3 1998: *Граматика на съвременния български книжовен език, том 3, Синтаксис*, част втора, София, „Абагар Публишинг“.

ван Дайк 1972: van Dijk, T. A. *Some Aspects of Text Grammars. A Study in Theoretical Poetics and Linguistics*, The Hague, Mouton.

Димитрова 1984: Димитрова, Ст. *Тест и подтекст. Наблюдения над пресупозициите в руския дискурс*, София, „Наука и изкуство“.

Димитрова 1989: Димитрова, Ст. *Лингвистична относителност*, София, „Наука и изкуство“.

Димитрова 2009: Димитрова, Ст. *Лингвистична прагматика*, София, „Велес“.

Добрева, Савова 1994: Добрева, Е., Ив. Савова. *Проблеми на изграждането на текста*, Шумен, „Глаукс“.

Добрева, Савова 2000: Добрева, Е., Ив. Савова. *Текстолингвистика*, Шумен, УИ „Епископ Константин Преславски“.

Збиза 2009: Sbisà, M. “L’implicito: forme e funzioni”. In: *Enciclopedia dell’Italiano*. http://www.treccani.it/enciclopedia/l-implicito-forme-e-funzioni_%28XXI_Secolo%29/, посетен юни 2015.

Илиева 1985: Илиева, К. *Местоимения и текст*, София, Издателство на БАН.

Илиева 1995: Илиева, К. „Явно и неявно изразяване на местоимения подлог в българския прозаичен текст”. В: *Лингвистика на текста* (под редакцията на проф. д-р Стефана Димитрова). София, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“.

Казаден 2001: Casadei, F. *Breve dizionario di linguistica*, Carocci, Roma.

Кафи 2002: Caffi, C. *Sei lezioni di pragmatica linguistica*, Genova, Name.

Кинг 2006: King, J. “Anaphora: Philosophical Aspects”. In: Keit Brown, (Editor-in-Chief) *Encyclopedia of Language and Linguistics, Second Edition*, vol. 1, Oxford, Elsevier: 238.

Кирякова, Бояджиева 2003: Кирякова, И., Н. Бояджиева. *Италианска граматика*, София, Издателство „Хейзъл“.

Кини 1999: Chini, M. “Processi di testualizzazione in italiano L1 e L2: aspetti della coesione e gerarchizzazione di testi narrativi”. In: Skytte, G., Fr. Sabatini (a cura di), *Linguistica testuale*

comparativa (in memoriam Maria-Elisabeth Conte), Atti del Convegno interannuale della SLI, Copenaghen, 5-7 febr. 1998, Museum Tusculanum Press: 263-279.

Коева 2008: Коева, Св. „Българският ФреймНет. Семантико-синтактичен речник на българския език – концептуален модел“. В: *Българският ФреймНет. Семантико-синтактичен речник на българския език*, съставител Св. Коева, София, 5-57, 2008. ISBN 978-954-9378-54-2
<http://dcl.bas.bg/PDF/FrameNet.pdf>, посетен май 2015.

Конте 1988: Conte, M.-E. *Condizioni di coerenza. Ricerche di linguistica testuale*, Firenze, La Nuova Italia.

Конте 1989: Conte, M.-E. “Coesione testuale: recenti ricerche italiane”. In: Conte M.-E. (a cura di), *La linguistica testuale*, Milano, Feltrinelli.

Корзен 1999: Korzen, I. “Sintassi anaforica, deverbalizzazione e relazioni retoriche. Uno studio comparativo italo-danese“. In: Skytte, G., Fr. Sabatini (a cura di), *Linguistica testuale comparata (in memoriam Maria-Elisabeth Conte)*, Atti del Convegno interannuale della SLI, Copenaghen, 5-7 febr. 1998, Museum Tusculanum Press.

Мартине 1967: Martinet, A. *Elementi di linguistica generale*, Bari, Laterza.

Морети, Орвието 1980: Moretti, G. B., G. R. Orvieto. *Grammatica italiana*, vol. II, *Il verbo*, Perugia, Benucci.

Ницолова 2008: Ницолова, Р. *Българска граматика. Морфология*, София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.

Пашов 1989: Пашов, П. *Практическа българска граматика*, София, „Народна просвета“.

Пранди 2011: Пранди, М. “Subordinate, frasi”. In: *Enciclopedia dell’Italiano*. [http://www.treccani.it/enciclopedia/frasi-subordinate_%28Enciclopedia dell%27Italiano%29/](http://www.treccani.it/enciclopedia/frasi-subordinate_%28Enciclopedia%20dell%27Italiano%29/) посетен април 2015.

Раданова 2000: Раданова, Н. *Практическа италианска граматика*, София, Везни-4.

Салви 1985: Salvi, G. “Assimetrie soggetto/tema in italiano”. In: *Tema-Rema in Italiano*, Symposium, Frankfurt am Main, 26/27-4-1985, Tübingen, Harro Stammerjohann (ed.): 38-53.

Салви 1988: Salvi, G. “La frase semplice”. In: Renzi L., G. Salvi e A. Cardinaletti (a cura di), *Grande grammatica italiana di consultazione*, vol. I, cap. I, Bologna, Il Mulino.

Сандерс, Пандер Маат 2006: Sanders T., Pander Maat, H. Cohesion and Coherence: Linguistic Approaches. In: Keith Brown, (Editor-in-Chief) *Encyclopedia of Language and Linguistics, Second Edition*, vol. 2, Oxford, Elsevier: 591-595.

Санфорд 2006: Sanford A. Coherence: Psycholinguistic Approach. In: Keit Brown, (Editor-in-Chief) *Encyclopedia of Language and Linguistics, Second Edition*, vol. 2, Oxford: Elsevier: 585-591.

Сериани 1989: Serianni, L., con la collaborazione di A. Castelvechi. *Grammatica italiana. Italiano comune e lingua letteraria*, Torino, UTET Libreria.

Симоне 2008: Simone, R. *Fondamenti di linguistica*, Roma, Laterza.

Скюте 1983: Skytte, G. *La sintassi dell'infinito in italiano moderno*, voll. I e II, Copenhagen, Munksgaards, (suppl. № 27 di "Revue Romane").

Скюте, Салви, Манцини 2001: Skytte, G., G. Salvi, M. R. Manzini. "Frase subordinate all'infinito". In: Renzi L., G. Salvi e A. Cardinaletti (a cura di), *Grande grammatica italiana di consultazione*, vol. II, cap. IX, Bologna, Il Mulino.

Сърл 1969: Searle, J.R. *Speech Acts. An Essay in the Philosophy of Language*, London, Cambridge University Press (прев. на итал. *Atti linguistici*, Torino, Boringhieri, 1976).

Филмор 1968: Fillmore, C. J. The Case for Case in *Universals in Linguistic Theorie*, E. Bach and R. T. Harns (eds.), Holt, Rinehart and Winston, New York.

<http://linguistics.berkeley.edu/~syntax-circle/syntax-group/spr08/fillmore.pdf>, посетен на 29 юни 2015.

Филмор 1977: Fillmore, C. J. The Case for Case Reopened in P. Cole and J. Sadock *Syntax and Semantics: Grammatical Relations*, Academic Press, New York: 59-82.

<http://www.icsi.berkeley.edu/pubs/ai/casefor277.pdf>, посетен на 29 юни 2015.

Фоконие 1994: Fauconnier, G. *Mental Spaces: Aspects of Meaning Construction in Natural Language*, Cambridge, Cambridge University Press.

Фоконие 1997: Fauconnier, G. *Mapping in Thought and Language*, Cambridge, Cambridge University Press.

Форначари 1881: Fornaciari, R. *Sintassi italiana dell'uso moderno*, Firenze, Sansoni Editore.

Халидей, Хасан 1976: Halliday M. A. K., R. Hasan. *Cohesion in English*. Longman.

Харис 1952: Harris, Zellig S. "Discourse Analysis". In: *Language*, vol. 28, No1: 1-30.

Хуанг 2006: Huang, Y. Anaphora, Cataphora, Exophora, Logophoricity. In: Keit Brown, (Editor-in-Chief) *Encyclopedia of Language and Linguistics, Second Edition*, vol. 1, Oxford, Elsevier: 231.

Ципф 1949: Zipf, G. K., *Human Behavior and the Principle of Least Effort*, Cambridge, Addison-Wesley Press.

Чепелини 1990: Ceppellini, V. Dizionario grammaticale per il buon uso della lingua italiana, De Agostini, Novara: 32.

Янсен 2003: Jansen, H. *Densità informativa – Tre parametri linguistico-testuali. Uno studio contrastivo inter- ed intralinguistico*, København, Museum Tusculanum Press.

ЕКСЦЕРПИРАНИ ЛИТЕРАТУРНИ ИЗТОЧНИЦИ

1. **Агус 2006:** Agus, Milena. *Mal di pietre*. Roma: Nottetempo.
2. **Агус 2008:** Агус, Милена. *Лек за камъни*. София: Колибри (превод от италиански – Нели Раданова).
3. **Барико 2006:** Baricco, Alessandro. *Novecento*. Milano: Feltrinelli; prima ed.: 1994.
4. **Воло 2006:** Volo, Fabio. *Un posto nel mondo*. Milano: Mondadori.
5. **Воло 2011:** Воло, Фабио. *Кътче в света*. София: Унискорп (превод от италиански – Румяна Сарайдарова).
6. **Де Карло 1989:** De Carlo, Andrea. *Due di due*. Milano: Mondadori.
7. **Тамаро 1996:** Tamaro, Susanna. *Va' dove ti porta il cuore*. Milano: Feltrinelli; prima ed.: 1994.
8. **Тамаро 2011:** Тамаро, Сузана. *Върви накъдето те води сърцето*. София: Рива (превод от италиански – Бояна Петрова).